

РІШЕННЯ

разової спеціалізованої вченої ради PhD 13875

Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України про присудження ступеня доктора філософії
Ващенко Олені Станіславівні

Здобувачка ступеня доктора філософії Ващенко Олена Станіславівна, 12.12.1977 року народження, громадянка України, освіта вища: у 2007 році закінчила Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» і отримала повну вищу освіту за спеціальністю «Психологія» та здобула кваліфікацію практичного психолога, викладача психологічних дисциплін у ВНЗ I–IV рівнів акредитації, здобула ступінь вищої освіти – магістр. Виконала акредитовану освітньо-наукову програму 22190 Доктор філософії з психології за спеціальністю 053 – Психологія в Інституті соціальної та політичної психології Академії педагогічних наук України.

З вересня 2022 року навчалася в аспірантурі Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України за спеціальністю 053 – Психологія, спеціалізація – Соціальна психологія, психологія соціальної роботи (за рахунок фізичних та юридичних осіб). Під час навчання в аспірантурі Ващенко Олена Станіславівна здійснювала науково-дослідницьку роботу відповідно до тематики Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України, брала активну участь у всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях, де представляла результати власних емпіричних і теоретичних досліджень у вигляді наукових доповідей та публікацій.

Разову спеціалізовану вчену раду PhD 13875 утворено наказом директора Інституту соціальної та політичної психології НАПН України (наказ № 7-осн від 06.05.2026 р.) на підставі рішення вченої ради Інституту соціальної та політичної психології НАПН України (протокол № 06/26 від 30.06.2026 р.) у складі:

Голова ради: Бевз Галина Михайлівна, доктор психологічних наук, професор, завідувачка відділу психології спілкування Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

Рецензент: Вознесенська Олена Леонідівна, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник відділу психології масової комунікації та медіаосвіти Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

Рецензент: Скнар Оксана Миколаївна, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник відділу психології політичної поведінки молоді Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

Офіційний опонент: Столярчук Олеся Анатоліївна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології особистості та соціальних практик Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Офіційний опонент: Гусєв Андрій Ігоревич, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДВЗО «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Дисертацію виконано в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України, м. Київ.

Науковий керівник: Петренко Ірина Володимирівна, кандидат психологічних наук, провідний науковий співробітник відділу психології спілкування Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

Публічний захист дисертації відбувся 23 червня 2026 р. на засіданні разової спеціалізованої вченої ради з використанням засобів відеозв'язку. Засідання було правоможним, оскільки в ньому взяли участь усі члени разової спеціалізованої вченої ради. Захист мав характер відкритої наукової дискусії, під час якої здобувачка представила основні положення дисертації, відповіла на запитання членів ради та присутніх, а також на зауваження, викладені в рецензіях і відгуках офіційних опонентів і рецензентів.

На засіданні 23 червня 2026 р. разова спеціалізована вчена рада PhD 13875 прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки Ващенко Олені Станіславівні на підставі публічного захисту дисертації «Соціально-психологічні умови врегулювання спричинених воєнними подіями сімейних конфліктів» за спеціальністю 053 – Психологія.

Тему дисертації «Соціально-психологічні умови врегулювання спричинених воєнними подіями сімейних конфліктів» затверджено Вченою радою Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, (протокол № 06/23 від 27 квітня 2023 р.), та узгоджено Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України, (протокол № 2 від 22 червня 2023 р.).

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація Ващенко Олени Станіславівни «Соціально-психологічні умови врегулювання спричинених воєнними подіями сімейних конфліктів» є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке виконано за актуальною темою з використанням адекватних методів дослідження, містить науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати та відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти або наукових установах», затвердженого постановою Кабінетів Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Дисертація виконана українською мовою.

Здобувачка є автором 10 наукових праць за темою дисертації (9 – одноосібних, 1 – у співавторстві), із них: 3 статті у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України, що входять до міжнародних наукометричних баз, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних

досліджень на здобуття наукових ступенів; 1 стаття, опублікована у міжнародному періодичному науковому виданні, яке входить до ОЕСР та/або Європейського Союзу та включене до міжнародної наукометричної бази (IC) та 6 праць апробаційного характеру, що відносяться до матеріалів і тез конференцій. Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам Міністерства освіти та науки України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Ващенко, О. С. (2025). Тренінгова програма «врегулювання подружніх конфліктів в умовах війни»: зміст, структура, процедура проведення. *Психологія та соціальна робота*, 2, 32–43. <https://journals.onu.in.ua/index.php/psy/article/view/305/289>; <https://doi.org/10.32782/2707-0409.2025.2.3>

2. Ващенко, О. С. (2024). Дослідження соціально-психологічних причин розгортання подружніх конфліктів під час війни. *Вісник Львівського університету*, 21, 24–31. <https://doi.org/10.30970/PS.2024.21.4>

3. Ващенко, О. С. (2024). Соціально-психологічні чинники подружніх конфліктів в умовах війни. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. Серія «Соціальні та поведінкові науки; Управління та адміністрування»*, 28(57), 27–43. [https://doi.org/10.58442/2522-9931-2024-28\(57\)-27-43](https://doi.org/10.58442/2522-9931-2024-28(57)-27-43)

4. Ващенко, О. С. (2025). Соціально-психологічний аспект врегулювання подружніх конфліктів в умовах війни: емпіричне дослідження. *Věda a perspektivy*, 9(52), 120–128. <https://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/29050/29008>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Ващенко, О. С. (2025). Кореляційні зв'язки психічних станів: дослідження впливу воєнних стресорів на психологічне благополуччя подружжя. У *Збірнику матеріалів наукових доповідей V Міжнар. наук.-практ. конф. присвячена 80-м роковинам від дня смерті провідного науковця та*

засновника ун-ту Володимира Івановича Вернадського, 26 берез. 2025 (с. 292–294). Київ : Таврійський національний ун-т імені В. І. Вернадського. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-502-3-74>

6. Ващенко, О. С. (2025). Факторна структура конфліктної поведінки особистості в подружніх взаєминах. У *Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах воєнного стану: матеріали XIX Міжнар. наук.-практ. конф., 30 трав. 2025* (с. 61–63). Київ : ДЗВО «УМО». <http://umo.edu.ua/materiali-konferencij-nimp>

7. Petrenko, I. V., & Vashchenko, O. S. (2025). Cluster analysis as a tool for developing a psycho-corrective program for married couples in extreme situations. *Promising scientific researches of Eurasian scholars '2025: Materials of the International scientific conference, Seattle, September 2025* (pp. 266–272). ProConference; KindleDP. (Series «SW-US conference proceedings»). <https://www.proconference.org/index.php/usc/issue/view/usc33-00>

8. Ващенко, О. С. (2025). Статеворольові особливості вияву агресивності у подружніх конфліктах. У О. Т. Плетка (Упоряд.), *Гендерна рівноважність учасників освітнього процесу: реалії та перспективи: матеріали II Круглого столу, 30 верес. 2025* (с. 8–10). Київ : ІСПП НАПН України. <https://ispp.org.ua/2025/12/11/genderna-rivnovazhnist-uchasnykiv-osvitnogo-proczesu-realii-ta-perspektyvy-materialy-ii-kruglogo-stolu-vid-30-veresnya-2025-roku/>

9. Ващенко, О. С. (2024). Війна і шлюб: причини конфліктів між подружжям. У *Збірнику матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди відзначення Міжнародного дня прав людини, 5 груд. 2024* (с. 49). Київ : ДНДІ МВС України. https://docs.google.com/document/d/1XxMmDhdtEL7BMvsfIbqjA7Lz8Yww7jum/edit?usp=drive_link&ouid=111220562100258165838&rtpof=true&sd=true

10. Ващенко, О. С. (2024). Конфлікти між подружжям під час війни: соціально-психологічний аспект. У Г. М. Бевз, Л. Г. Бобрової, Г. Б. Бондаренко, В. І. Юрченко (Ред.), *Українська сім'я в міжкультурних та*

трансдисциплінарних вимірах сучасності: зб. наук. праць наук.-практ. конф., 10–11 квіт. 2024 (с. 17–19). Київ : Ін-т соц. та політ. психології НАПН України, Ін-т мистецтвознав., фольклорист. та етнол. ім. М. Т. Рильського НАН України.
https://www.psyh.kiev.ua/images/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%B%D0%B8%D0%BA_%D1%82%D0%B5%D0%B7.%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84.10-11.04.24.pdf

Документи, подані здобувачкою до разової спеціалізованої вченої ради, надійшли своєчасно та в повному обсязі, а також відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти (наукової установи) про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради.

Столярчук Олеся Анатоліївна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології особистості та соціальних практик Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка – офіційний опонент; надала позитивний відгук із зауваженнями.

Офіційна опонентка охарактеризувала дисертаційну роботу як самостійне, новаторське дослідження, спрямоване на вирішення актуальної для української психологічної науки та практики проблеми. Відзначено, що ступінь наукової новизни й актуальність дисертації, високий теоретичний рівень, оригінальність методичних підходів, достовірність та обґрунтованість дослідницьких результатів виразно демонструють здатність дисертантки до ґрунтовних досліджень, спроможності до напрацювання й апробації цінних прикладних засобів вирішення актуальних психологічних проблем.

Водночас під час обговорення дисертації опоненткою було висловлено низку зауважень. Зокрема, зазначено, що у темі, об'єкті та меті дослідження фігурує його ключова дефініція – сімейний конфлікт, проте у авторській

моделі та подальшому емпіричному дослідженні мова йде про подружній конфлікт, що певною мірою звужує предметне коло дослідження. Здобувачка пояснила, що предметом дослідження визначено соціально-психологічні умови врегулювання сімейних конфліктів, пов'язаних із переживанням подружжям воєнних подій. Відповідно, поняття «сімейний конфлікт» у роботі розглядається через специфічний контекст саме подружніх взаємин, оскільки саме подружжя є безпосереднім суб'єктом переживання та подолання наслідків воєнних подій, що й було покладено в основу авторської моделі та дизайну емпіричного дослідження.

Окреме зауваження стосувалося розкриттю суті категорії «умови врегулювання сімейних конфліктів». Зазначено, що авторка використовує родові поняття «чинники», що є не зовсім коректним, позаяк чинники – то є рушійні сили, що спричинюють врегулювання конфлікту, а умови – це середовище й обставини, що сприяють цьому. У відповіді здобувачка зазначила, що чинники розглянуто як рушійні сили, що спричиняють врегулювання конфлікту, а умови як явища, які самі по собі не породжують наслідків, але впливають на розвиток причинно-наслідкового зв'язку, сприяючи або не перешкоджаючи його реалізації. Оцінка одних явищ як чинників, а інших як умов має, на думку авторки, відносний характер: у певних випадках явище може виступати чинником, а в інших – умовою, а отже, умови врегулювання сімейних конфліктів можуть розглядатися як середовище і обставини, що створюють можливості, і водночас як чинники, що сприяють або перешкоджають реалізації процесу врегулювання конфлікту. Такий підхід дав змогу комплексно підійти до розкриття предмету дослідження.

Також було висловлено зауваження щодо розробленого авторського опитувальника. Офіційна опонентка зазначила, що за своїми характеристиками він має ознаки анкети. Здобувачка уточнила, що діагностичний інструмент має комбінований характер: перший блок питань спрямований на збір соціально-демографічної інформації, тоді як основний змістовий акцент зроблено на питаннях, пов'язаних із вивченням впливу

воєнних подій на подружні стосунки, конфліктність, потребу у підтримці, особливості комунікації та способи врегулювання конфліктів. З огляду на це було використано термін «опитувальник», що відображає його спрямованість на вивчення психологічних особливостей досліджуваних.

Було акцентовано увагу на те, що під час аналізу результатів авторської анкети в окремих випадках використовувалися узагальнені лексичні характеристики – «більшість опитаних», «частина досліджуваних», «деякі опитані» – без наведення конкретних кількісних показників. Здобувачка уточнила, що у тексті, в зазначеному діапазоні сторінок, наведено точні кількісні результати вимірювання та відповідні статистичні показники – відсоткові розподіли, середні значення, стандартні відхилення, коефіцієнти варіації, що підтверджує їхню наукову достовірність. Водночас у тексті дисертації окремі висновки було сформульовано в узагальненому вигляді – «більшість», «частина», «деякі» – для того, щоб підкреслити виявлені під час дослідження загальні тенденції.

Крім того, опоненткою відзначено наявність окремих росіянізмів (приміром, протиріччя замість суперечності), орфографічних огріхів та некоректного вживання категорії «відчуття» (наприклад, відчуття тривоги, стресу), де доречно було б використовувати категорії переживання, почуття чи емоційного стану. Здобувачка подякувала за уважне ознайомлення з текстом дисертації і визнаючи наявність окремих редакційних та термінологічних неточностей зазначила, що у сучасних наукових джерелах застосування словосполучення «відчуття тривоги», «відчуття небезпеки», «відчуття напруження» є досить поширеними і використовується не у вузькому психологічному значенні (як сенсорний процес), а у значенні суб'єктивного переживання відповідних емоційних станів. Термін «відчуття» використовується в шкалі депресії Бека, шкалі тривоги Бека, в опитувальнику щодо поведінки особистості в конфліктній ситуації Кочаряна, методиці визначення рівня емоційного інтелекту Холла. У подальшому будемо

застосовувати більш точні формулювання: «переживання тривоги», «стан тривоги» або «тривога як емоційний стан», «стан стресу» тощо.

За результатами обговорення підкреслено, що висловлені вище зауваження мають рекомендаційний характер, спрямовані на їхнє перспективне врахування і не знижують науково-прикладної цінності дисертаційного дослідження.

Гусєв Андрій Ігорович, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДВЗО «Університет менеджменту освіти» НАПН України – офіційний опонент; надав позитивний відгук із зауваженнями.

Офіційним опонентом зазначено, що дисертаційна робота є актуальною, оскільки відображає сучасні соціальні реалії, пов'язані з воєнними подіями та трансформацією сімейних ролей. Відзначено, що авторкою здійснено комплексне дослідження соціально-психологічних умов врегулювання сімейних конфліктів, що свідчить про наукову новизну роботи, а практична значущість результатів полягає у можливості їх використання в діяльності психологічних служб, соціальних працівників, освітніх установ та програм підвищення кваліфікації фахівців. Було підкреслено, що методологічна база дослідження є обґрунтованою: застосовано валідні психодіагностичні методики, проведено кореляційний, факторний і кластерний аналіз, що забезпечує достовірність отриманих результатів. Робота має логічну структуру, чітко визначені мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, загальні висновки дисертаційної роботи відповідають поставленій меті, завданням дослідження та змісту основного тексту роботи. Зауважено, що авторка продемонструвала високий рівень професійної компетентності, самостійності та наукової доброчесності.

Наголошуючи на всіх попередньо висвітлених позитивних аспектах роботи, опонентом було висловлено окремі зауваження та вказано на певні дискусійні моменти.

Зокрема, опонент зазначив, що в тексті роботи використовується

поняття «респондент», яке трактується як універсальне, навіть при визначенні особистого типу реагування на конфлікт, хоча доцільніше було б застосовувати поняття «учасник дослідження», або «піддослідний», оскільки поняття «респондент» тісно пов'язано з роллю учасника опитування, інтерв'ю або анкетування, який відповідає на запитання дослідника (частіше у соціології), а не з типом особистісного реагування, чи типом поведінки. У відповіді на зауваження здобувачка зазначила, що поняття «респондент» традиційно використовується для позначення особи, яка надає інформацію в процесі опитування, анкетування або інтерв'ювання. У роботі цей термін використовувався з огляду на специфіку емпіричного дослідження, де основним способом збору даних були психодіагностичні опитувальники та анкетні методики. Саме тому поняття «респондент» застосовувалося для позначення осіб, які брали участь у дослідженні. Було висловлено згоду з тим, що при викладі результатів кластерного аналізу та описі психологічних типів («деструктивний», «адаптивний», «латентно-конфліктний») більш точним було б застосування термінів «учасники дослідження», «представники відповідного кластера» або «досліджувані».

Окреме зауваження стосувалося того, що у висновках до третього розділу недостатньо відображено зміст наданих дисертанткою рекомендацій щодо використання тренінгової програми в діяльності психологічних служб, центрів соціальної допомоги, сімейного консультування з метою профілактики врегулювання подружніх конфліктів під час війни, наведених у підрозділі 3.3. У відповідь на зауваження здобувачка зазначила, що у висновках до третього розділу подано узагальненні результати формульованого етапу дослідження і оцінки ефективності розробленої тренінгової програми. Зміст практичних рекомендацій щодо використання тренінгової програми в діяльності психологічних служб, центрів соціальної допомоги та сімейного консультування більш детально представлено у підрозділі 3.3., про що зазначено у загальних висновках дисертаційного дослідження і вказано про

значення тренінгової програми як інструменту профілактики та врегулювання подружніх конфліктів в умовах війни.

Також офіційний опонент зауважив про наявність в дисертації огріхів оформлення: невідповідність назви одного з підрозділів у змісті та тексті, відсутність позначки про продовження таблиць на наступній сторінці тексту. У відповідь на зауваження дисертантка зазначила, що недоліки мають технічний характер, зумовлені особливостями форматування та друку тексту дисертації, а зазначені огріхи не впливають на зміст роботи, достовірність отриманих результатів, їх інтерпретацію та сформульовані висновки.

За результатами обговорення офіційним опонентом було зазначено, що висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої дисертації та не знижують її актуальність і практичну значущість.

Вознесенська Олена Леонідівна, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник відділу психології масової комунікації та медіаосвіти Інституту соціальної та політичної психології НАПН України – рецензент; надала позитивну рецензію із зауваженнями.

Рецензентка відзначила актуальність дисертаційного дослідження, яка посилюється недостатньою розробленістю зазначеної проблематики у вітчизняному науковому просторі, і є соціально значущою в період війни та повоєнного відновлення. Наголошено, що обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації забезпечена глибоким аналізом наукової літератури з проблематики сімейної взаємодії та вирішення сімейних конфліктів, що дало змогу розробити авторську модель врегулювання сімейних конфліктів, пов'язаних з переживанням подружжям воєнних подій. Використання надійних та валідних психодіагностичних методів дослідження в межах емпіричного вивчення теми дозволило охопити не лише соціально-психологічні чинники сімейних конфліктів та умов їхнього врегулювання, а й індивідуально-психологічні, пов'язані з впливами війни на ментальне здоров'я людини, достовірність висновків базується на великій

кількості емпіричного матеріалу з урахуванням експериментального дизайну дослідження.

Водночас під час обговорення дисертації рецензенткою було висловлено низку зауважень і пропозицій.

Було зазначено, що «Модель врегулювання сімейних конфліктів, пов'язаних із переживанням подружжям воєнних подій» містить детальний опис кількох моделей подолання конфліктів, які більш доцільно було б розмістити в другому параграфі. В описі моделі не вистачає розкриття чинників подружніх конфліктів під час війни, які лише перелічені в схемі моделі – зовнішні (соціально-економічні) та внутрішні – фізіологічні, індивідуально-психологічні та соціально-психологічні, а також бракує пояснення впливу війни на кожную з груп чинників, що міститься в параграфі 2. У відповіді здобувачка зазначила, опис існуючих моделей подолання конфліктів було зумовлене необхідністю теоретичного обґрунтування авторської моделі та її концептуальних засад. Щодо чинників подружніх конфліктів, представлених у структурі концептуальної моделі, то вони детально розкриті за результатами проведеного емпіричного дослідження. Оскільки детальний аналіз впливу кожної із зазначених груп чинників був представлений у другому розділі дисертації та підтверджений результатами емпіричного дослідження, у межах опису авторської моделі їх характеристики було подано в узагальненому вигляді як її структурні компоненти. Такий підхід дав змогу уникнути повторення викладеного матеріалу та зосередити увагу на логіці побудови самої моделі.

Також було звернено увагу на те, що висновки до розділів за своїм змістом і стилем більше нагадують анотації ніж підсумки проведеного дослідження і не завжди повністю відображають основні наукові здобутки авторки. У відповідь дисертантка уточнила, що висновки до розділів викладено згідно з основними правилами – стислість, лаконічність, структурованість, відповідність меті і завданням, є синтезом того, що саме вдалося з'ясувати чи довести. Натомість в анотації подано стислу, змістову

характеристику дисертаційної роботи, яка точно передає її суть, результати та висновки без необхідності звернення до повного тексту.

Окрім того, на думку рецензентки, дискусійним питанням є те, чи можна проводити кореляційний аналіз між даними окремо чоловічої та жіночої вибірок за методикою «Оцінка конфліктності особистості» Г. Ложкіна, Н. Пов'якель та іншими даними за іншими методиками, які аналізуються без розподілу на чоловічу та жіночу вибірки. На погляд рецензентки, було б доречним перекодувати дані, отримані за методикою «Оцінка конфліктності особистості» і робити кореляційний аналіз для повної вибірки і чоловіків, і жінок за всіма методиками. У відповідь здобувачка зазначила, що методика «Оцінка конфліктності особистості» Г. Ложкіна та Н. Пов'якель не передбачає окремої інтерпретації результатів для чоловічої та жіночої вибірок, вона є універсальним інструментом для визначення рівня конфліктності особистості. Саме тому основний кореляційний аналіз здійснювався для повної вибірки респондентів. Водночас, з огляду на те, що серед використаних методик лише «Опитувальник агресивності Басса-Перрі» має різні нормативні значення та особливості інтерпретації показників для чоловіків і жінок, було проведено додатковий кореляційний аналіз окремо для жіночої та чоловічої груп. Такий підхід дав змогу поєднати універсальність більшості методик із врахуванням специфіки інтерпретації результатів за методикою Басса-Перрі, а також забезпечив повноту й диференційованість дослідження. Водночас перекодування даних, їх шкалювання, нормування і проведення внаслідок цього нового статистичного аналізу розглядається дисертанткою як перспективний напрямок для подальших наукових досліджень.

До того ж рецензенткою було зауважено, що в межах опису тренінгової програми не вистачає деталей роботи, які стосуються формату роботи (груповий/ індивідуальний), режиму проведення занять, розподілу вибірки за психологічними характеристиками, що впливають на конфліктність подружжя, визначеними авторкою в емпіричному дослідженні. У відповідь дисертантка зазначила, що тренінгова програма реалізовувалася в груповому

форматі, що дало змогу забезпечити взаємодію учасників для відпрацювання навичок у комунікативному середовищі. Індивідуальна форма роботи в межах формувального етапу дослідження не застосовувалася. Змістом тренінгової програми було передбачено урахування психологічних особливостей представників деструктивного, адаптивного, латентно-конфліктного кластерів, що дало змогу врахувати індивідуальні відмінності у рівні конфліктності та специфіку поведінкових реакцій досліджуваних під час проведення тренінгової роботи.

За результатами обговорення рецензенткою зазначено, що в цілому позитивна оцінка наукового дослідження, теоретичного та практичного значення роботи не знижується через висловлення певних пропозицій та дискусійних моментів.

Скнар Оксана Миколаївна, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник відділу психології політичної поведінки молоді Інституту соціальної та політичної психології НАПН України – рецензент; надала позитивну рецензію із зауваженнями.

Рецензентка відзначила актуальність теми дисертаційного дослідження з погляду на те, що на сьогодні бракує науково обґрунтованих соціально-психологічних засобів подолання кризових явищ у сім'ї, які б враховували воєнний контекст та довели ефективність врегулювання сімейних конфліктів у складних умовах. Зауважено, що дисертаційне дослідження представляє собою закінчену роботу, логічно структуровану та виконану на високому кваліфікаційному рівні. Дисертантка проявила належну наукову культуру, грамотно сформулювавши об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження; вивчила і проаналізувала значний обсяг досліджень і теоретичні положення інших авторів з досліджуваної проблеми. Позитивної оцінки заслуговує застосування сукупності надійних наукових методів, адекватних меті та завданням дослідження, що забезпечило надійність та вірогідність результатів дослідження.

Водночас рецензенткою було висловлено низку зауважень і пропозицій

в ході обговорення дисертації. Було зазначено, що в тексті висновків до першого розділу подано визначення загальновідомих понять (як-от: конфлікт, сімейний конфлікт), тоді як поза увагою залишились чинники, які утворюють специфічний контекст подружніх конфліктів у воєнний період, що відрізняє їх від конфліктів мирного часу та основні та основні відмінності сімейних конфліктів під час війни, які залишились у тексті дисертаційної роботи. У відповіді здобувачка зауважила, що у висновках до першого розділу в узагальненому вигляді зазначається про те, що воєнні події виступають значущим макросоціальним чинником трансформації сімейних взаємин, який зумовлює підвищення рівня психоемоційного напруження, порушення звичного способу життя сім'ї та зниження адаптаційних можливостей її членів. Зауважено також, що вплив воєнного контексту на сімейну взаємодію має амбівалентний характер: з одного боку, він може призводити до зростання конфліктності, емоційної дезадаптації та рольових перевантажень, а з іншого – сприяти мобілізації внутрішніх ресурсів родини, посиленню згуртованості та взаємної підтримки. Більш детально специфічний контекст подружніх конфліктів у воєнний період розглянуто у другому розділі дисертаційного дослідження.

Крім того, рецензентка зауважила, що дослідження містить багато психодіагностичних шкал і методик, що, з одного боку, є його перевагою, проте, з іншого – за довгим списком цих методик основна лінія дослідження стає менш виразною. У відповіді на зауваження, дисертанткою зазначено, що логіка дослідження визначалася його метою та завданнями, а застосовані психодіагностичні інструменти слугували засобами емпіричної перевірки висунутих теоретичних положень. Тому застосування широкого спектру методик є необхідною умовою забезпечення повноти та наукової обґрунтованості дослідження.

Також було висловлено зауваження про те, що варто організувати викладений матеріал у вигляді схеми або моделі, яка б наочно презентувала і пояснювала логіку дослідження. Дисертантка зазначила, що особливості

дослідницького дизайну та взаємозв'язок між його основними етапами описано у тексті дисертації і представлено у вигляді схеми в презентаційних матеріалах до захисту дисертації.

Зауважено, що в тексті занадто детально та широко подано описові статистики, тоді як хотілось побачити більше пояснень та інтерпретацію цих даних. У відповідь дисертанткою було зазначено, що результати описових статистик дали змогу охарактеризувати вибірку, визначити центральні тенденції і варіативність показників, особливості розподілу даних та підготувати емпіричний матеріал до подальшої перевірки статистичних гіпотез.

До того ж акцентовано увагу на тому, що багато уваги приділено опису кореляційного аналізу даних, зміст яких суттєво не додає до наявних кластерного та факторного аналізів, які також ґрунтуються на кореляціях. У відповідь на зауваження, дисертантка зазначила, що кореляційний аналіз дав змогу встановити наявність, силу та напрямок взаємозв'язку між змінними, що стало підґрунтям для подальшої інтерпретації результатів кластерного і факторного аналізу. Таким чином, його роль полягала у забезпеченні прозорості та обґрунтованості застосованих багатовимірних методів.

Рецензенткою зазначено, що висловлені зауваження та пропозиції не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження, яке є завершеною науковою працею, має наукову новизну, теоретичне значення й практичну цінність.

Висловлені зауваження мають переважно уточнювальний, редакційний та рекомендаційний характер, не стосуються концептуальних положень дисертаційного дослідження і не впливають на його наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність. Дисертаційну роботу було оцінено як цілісне, логічно структуроване, завершене та самостійно виконане наукове дослідження, що відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Здобувачка надала вичерпні та аргументовані відповіді на поставлені запитання, продемонструвавши належний рівень

обізнаності з проблематикою дослідження, а також висловила готовність урахувати висловлені рекомендації у подальшій науковій роботі.

Науковий керівник Петренко Ірина Володимирівна відзначила високий рівень організованості здобувачки, її відповідальне ставлення до виконання наукового дослідження, дотримання принципів академічної доброчесності, системність мислення та здатність ефективно реалізовувати всі етапи дослідницької роботи – від формулювання наукових гіпотез і здійснення теоретичного аналізу до збору емпіричних даних, обробки, аналізу та інтерпретації отриманих результатів. Здобувачка продемонструвала належний рівень теоретичної та практичної підготовки, самостійність у виконанні наукових завдань, а також високу мотивацію до науково-дослідної діяльності та підготовки дисертаційної роботи.

У загальній дискусії офіційні опоненти, рецензенти, голова ради та науковий керівник відзначили актуальність, наукову новизну, теоретичну і практичну значущість дисертаційного дослідження. Було підкреслено, що робота Ващенко Олени Станіславівни є комплексною науковою працею, спрямованою на вивчення соціально-психологічних умов врегулювання подружніх конфліктів, спричинених воєнними подіями. Особливо цінним визнано розроблення моделі врегулювання сімейних конфліктів, пов'язаних із переживанням подружжям воєнних подій, створення та апробацію тренінгової програми врегулювання сімейних конфліктів, проведення аналізу її ефективності, а також підготовку методичних рекомендацій щодо впровадження програми у практику психологічної допомоги сім'ям в умовах воєнних подій.

Результати відкритого поіменного голосування членів ради про присудження Ващенко Олені Станіславівні ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 – Психологія:

«За» – 5;

«Проти» – 0;

«Утримались» – 0.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада PhD 13875 Інституту соціальної та політичної психології НАПН України присуджує Ващенко Олені Станіславівні ступінь доктора філософії у галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 – Психологія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Окрема думка членів разової ради відсутня.

Голова разової спеціалізованої вченої ради
PhD 13875 Інституту соціальної та
політичної психології НАПН України,
доктор психологічних наук, професор,
завідувачка відділу психології спілкування
Інституту соціальної та політичної
психології НАПН України

Галина БЕВЗ

Підпис голови разової спеціалізованої вченої ради Г.М. Бевз
ЗАСВІДЧУЮ

Заступник директора

з науково-методичної роботи

Світлана ЧУНІХІНА